



OKUL GÜVENLİĞİNİN İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİNİN KAYGI, MOTİVASYON VE İŞ DOYUMU DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İbrahim H. ÇANKAYA¹
Fatih TÖREMEN²
Önder ŞANLI³

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre okul güvenliğinin öğretmenlerin kaygı, iş doyumunu ve motivasyon düzeylerine etkisini araştırmaktır. Araştırmada betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Van, Elazığ ve Hakkari, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise Şanlıurfa, Diyarbakır ve Batman il merkezlerindeki ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem yöntemi olarak "oransız küme örneklem" yöntemi kullanılmıştır. Geriye dönen 2333 veri analize dahil edilmiştir. Okul güvenliği ile kaygı arasında ters yönde bir ilişkinin olduğu, iş doyumunu ve motivasyonu ile pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrenci kaynaklı güvenlik daha güçlü bina güvenliği ise daha düşük bir oranda öğretmenlerin kaygı ve motivasyonu anlamlı olarak, bina güvenliği daha güçlü öğrenci kaynaklı güvenlik ise daha düşük oranda iş doyumunu anlamlı yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Güvenliği, Güvenli Okul, Kaygı, İş Doyumu, Motivasyon

THE EFFECT OF SCHOOL SAFETY ON THE LEVEL OF SCHOOL TEACHER'S ANXIETY, MOTIVATION AND JOB SATISFACTION ABSTRACT

The aim of this research, according to the perception of the prime school teachers, is to study the effect of school safety on teacher's anxiety, job satisfaction and motivation. The universe of the study consists of the prime school teachers that work in the cities Van, Elazığ and Hakkari in the Eastern Anatolia Region, in the cities Şanlıurfa, Diyarbakır and Batman in the Southeastern Anatolia Region in 2009-2010 academic year. As the sample method, "Irretional group sample" has been used. The data which came back from 2333 teachers have been counted in the analysis. it has been seen that there is an opposite relation between school safety and teachers' anxiety and there is a meaningful and positive relation with job satisfaction and motivation. It has been determined that there is an opposite relation between the building safety and teachers' anxiety and there is a positive meaningful relation with job satisfaction and motivation. The safety risk originated from students predicts more strongly, the building safety at a lower rate predicts the level of teachers' anxiety meaningfully. The building safety predicts more strongly and the safety originated from students at a lower rate predicts the job satisfaction meaningfully. It has been determined that the student originated safety predicts more strongly and building safety predicts at a lower rate meaningfully.

Keywords: School Safety, Safety School, Anxiety, Job Satisfaction, Motivation.

¹ Arş. Gör. Dr. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ. Ihcankaya@hotmail.com

² Doç. Dr. Zirve Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Gaziantep.

³ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

** Bu çalışma İbrahim H. Çankaya'nın doktora tezinden geliştirilmiştir.

GİRİŞ

Dünya’da 1960 yılından sonra kent merkezlerinde bulunan okullarda meydana gelen saldırganlık içeren suçlar 4 kat oranında artarken, öğretmenlere yönelik saldırılar % 7100, narkotik içerikli suçlar % 1000, hırsızlık v.b. suçlar ise % 306 artış göstermiş, özellikle ABD başta olmak üzere batı ülkelerinde okullarda katliam düzeyine varan şiddet eylemleri ve intiharlar sık görülmeye başlanmıştır (Green,2000). Bu gelişmelere bağlı olarak son yıllarda kamuoyunda konunun giderek daha fazla tartışılması okul güvenliğini ilgi odağı haline getirmiştir (Işık,2004). 1990 yılından sonra uluslararası toplum düzeyinde okulların risk altında olduğuna daha fazla vurgu yapılarak bu durum özellikle medya ekseninde tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda güvenliğin tanımlanması ve okullar açısından risk oluşturabilecek unsurların tespiti ve irdelenmesi okul güvenliği açısından önem oluşturmaktadır.

Okul güvenliği, istenmeyen öğrenci davranışlarını azaltmaya yönelik önlemlerin ve paydaşlar açısından okulu cazip hale getirmeye yönelik uygulamaların bütünü olarak değerlendirilebilir. Okul güvenliği, okul programlarını sosyal ve birey odaklı hale getirme ve bu programların düzenli yürütülebilmesi için okul - çevre işbirliğini destekleme süreci (Kermit ve Flanary,2005) olarak tanımlanmaktadır. Okul güvenliği, öğretmenlerin, çalışanların ve öğrencilerin psikolojik, duygusal ve fiziksel açıdan kendilerini rahat ve güvende hissetmeleridir (Dönmez ve Güven,2003). Okul güvenliği, temel insan hakları kapsamında öğrenci ve öğretmenlerin güvenlik haklarını kapsamaktadır. Bu nedenle okul güvenliği, sadece okul çevresi ile ilgili düzenlemeler oluşturmak ile sınırlı olmayıp, okul personeli, öğrenciler ve ailelere yönelik güçlü bir bağlılık ve bu paydaşlar arasında pozitif ilişkiler oluşturma süreci olarak ta kabul edilmektedir. Kermit ve Flanary’e (2005) göre şiddet ve zorba davranışlar kendisini okula düşük düzeyde bağlı hisseden öğrencilerin olduğu okullarda daha fazla görülmektedir. Bu bağlamda güvenli bir okul ortamı oluşturabilmenin en önemli sorumluluğu öncelikle okul yöneticilerine düşmektedir. Okul yöneticisinin en önemli rolü pozitif bir okul iklimi oluşturmak, öğrencilerin ve çalışanların bağlılığını sağlamaya çalışmak olmalıdır. Okul güvenliğinin temel amaçları arasında; öğrencilerin ruh sağlığına önem vermek, öğrencilerin ve öğretmenlerin güvenli bir ortamda olduklarını hissettirmek, öğrencilerin ve öğretmenlerin okul ortamından zevk almalarını sağlamak, okul üyelerini motive etmek ve öğrencileri geleceğe yönelik başarıya

odaklamak yer almaktadır (Baginsky, 2004). Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için okulların, sosyal destek uzmanlarına, sivil toplum örgütleri ile işbirliğine, ekonomik desteğe, sosyal ve spor amaçlı faaliyetler için iyi bir altyapıya ihtiyaçları vardır. Okulların daha güvenli mekanlar olabilmeleri ve etkili hizmet sunabilmeleri için atılması gereken ilk önemli adım; okulların buldukları çevredeki yerel, sivil ve resmi örgütler ile işbirliği yapmalarına imkan veren yasal düzenlemeler oluşturmaya çalışmaktır. Okul güvenliği sadece okul içerisindeki unsurları değil aynı zamanda okulun sürekli etkileşim içerisinde olduğu toplumsal unsurlara da odaklanan bir süreç olarak değerlendirilebilir. Okul güvenliği dört temel boyuttan oluşmakta olup bu boyutlar Tablo 1’de gösterilmiştir (Schneider, Walker ve Sprague, 2000):

Tablo 1. Okul Güvenliği Kapsamı

Öğrenci Güvenliği	Başarıya odaklanmak, okul ve aile ile iletişim, pozitif değerlere sahip olmak, iyimser olmak, pozitif gelecek algısı oluşturmak, özel yeteneklerini geliştirmeye çalışmak, planlı yaşamak.
Aile Güvenliği	Çocuklara yönelik pozitif yaklaşım, çocukların ideallerini desteklemek, açık kurallara koymak ve prensiplerde tutarlı olmak, aile içi güven, aile içi sosyal aktivitelerde bulunmak aile içi şiddeti önlemek
Okul ve Okul Çevresine ait Güvenlik	Öğrenciye değer veren pozitif okul iklimi, okulda zorbalıklara karşı önlemler almak, öğrenci başarısını desteklemek, öğrenci danışmanlığına önem vermek, problem çözmeye yardımcı olmak, beklentilere uygun faaliyetlerde bulunmak, öğrencilere imkânlar sunmak, sosyal faaliyetler öğrenciyi motive etmek ve alternatifler sunmak.
Toplum Güvenliği	Sosyal desteğin olması, öğrencilere yönelik sivil toplum örgütleri işbirliği faaliyetleri, medya ve eğitim, altyapı hizmetlerinin ucuz ve yeterli olması, kültürel faaliyetler, şiddete karşı toplumsal dayanışma,

Okul güvenliği okulun etkileşim halinde olduğu toplumsal unsurları kapsamaktadır. Bu unsurlar arasında; okulların içerisinde yer aldığı çevrenin kültürel, ekonomik ve değer yapısı ile ailelerin çocuklara vermiş oldukları değer, gösterdiği ilgi veya çocukların aile içerisinde maruz kaldıkları fiziksel ve duygusal şiddet, genel olarak toplumun şiddete karşı genel tavrı yer almaktadır. Aile, okul çevresi ve toplumdan kaynaklanan sorunlar okulun risk düzeyini

doğrudan etkileyebilir. Okul güvenliği bir yönüyle de okulu geliştirme sürecidir. Bu nedenle okul güvenliği okulları olumsuz etkileyen risk faktörlerine karşı önlemler almak ve okulu geliştirmek odaklı bir cazibe anlayışını da hedeflemektedir. Bu bağlamda okul güvenliği kapsamında, sadece mevcut risklerin azaltılabilmesi değil okulun cazip hale getirilmesi de dikkate alınmalıdır. Özellikle ülkemizde okul güvenliği konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin ve diğer araştırmaların genelde okul paydaşlarının (öğretmen ve öğrenci) güvenlik algılarının tespiti ile sınırlı olduğu görülmektedir. Sadece bireylerin güvenlik algılarının tespit edilmesi okul güvenliğinin bireysel ve toplumsal etkilerinin değerlendirilebilmesi için yeterli görülmemektedir. İnsanın sosyal bir varlık olması nedeniyle okul güvenliğinin çevre üzerindeki etkisinin başta bireyler açısından daha sonrada toplumsal açıdan yansımalarının neler olabileceği değerlendirilmelidir. Bu bağlamda literatürde yer alan araştırmalar genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin; öğrencilerin istenmeyen davranışlarından, okul çevresinden ve toplumdaki kaynaklanan risk durumlarından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada okulların en önemli paydaşlarından biri olan öğretmenlerin okula yönelik güvenlik algılarının kaygı, iş doyumu ve motivasyon düzeyi üzerindeki etkisi (yansımaları) değerlendirilmeye çalışılmıştır. Okul güvenliğinin kaygı, iş doyumu ve motivasyonun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığının tespit edilmesi ve öğretmenlerin güvenlik algısı ile kaygı, iş doyumu ve motivasyon arasındaki ilişkinin yönünün saptanması öğretmenlerin düşük mesleki doyum, düşük motivasyon ve yüksek kaygı konusundaki problemlerinin nedenlerinin tespiti ve bu konuda etkili çözümlerin önerilebilmesi için gerekli görülmektedir.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre okul güvenliğinin öğretmenlerin kaygı, iş doyumu ve motivasyon düzeylerine etkisini saptamaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: Öğretmenlerin algılarına göre okul güvenliği ile öğretmenlerin kaygı, iş doyumu ve motivasyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Öğretmenlerin algılarına göre okul güvenliği kaygı, iş doyumu ve motivasyonun anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

II. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan evren hakkında genel yargıya ulaşmak amacıyla evrenin tümü ya da temsil yeteneği olan örneklem üzerinde yapılan çalışmadır (Karasar, 2003).

B. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Van, Elazığ ve Hakkari, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise Şanlıurfa, Diyarbakır ve Batman il merkezlerindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerinden oluşmaktadır.

C. Örneklem

Araştırmada örnekleme yöntemi olarak “*oransız küme örnekleme*” yöntemi kullanılmıştır. Evreni oluşturan her bir ildeki ilköğretim okulları birer küme olarak kabul edilmiş ve çalışma evreni içindeki bu kümelerden yeterli sayıda ilköğretim okulu tesadüfî olarak seçilerek bu okullarda görev yapan öğretmenlere ölçekler uygulanmıştır. Örneklem olarak alınan öğretmenlerin sayıları tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Sayıları

İller	İl Merkezi İlköğretim Okulu Sayısı	İl Merkezinde İlköğretim Öğretmen Sayısı	Dağıtılan Ölçek	Dönen Ölçek
Elazığ	103	2730	700	340
Van	205	1561	1000	402
Hakkari	95	395	395	311
Diyarbakır	240	4057	1000	459
Batman	72	2150	500	301
Şanlıurfa	150	2828	1000	520
Toplam	865	15870	4595	2333

Örneklem seçilirken il merkezlerinde çalışan öğretmen sayıları göz önünde bulundurulmuş ve araştırma evreninde yer alan tüm illerde ortalama % 15 örneklem alındığı

görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet ve Kıdem Değişkenlerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Demografik Özellikler	F	%
Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı		
Erkek	1339	57.4
Kadın	994	42.6
Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Dağılımı		
1-5 Yıl	968	41.5
6-10 Yıl	626	26.8
11-15 Yıl	381	16.3
16-20 Yıl	138	5.9
21 ve Üzeri	220	9.4
Toplam	2333	100,0

Tablo 3'te araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin oranı % 57.4 iken, kadın öğretmenlerin oranının % 42.6 oranında olduğu görülmektedir. Kıdem değişkeni açısından hizmet yılı 1-5 yıl arasında olan öğretmenlerin oranı % 41.5 iken, 6-10 yıl arasında olanlar % 26.8, 11-15 yıl arasında olanlar % 16.3, 16-20 yıl arasında olanlar % 5.9, 21 ve yıl ve üzerinde kıdemi olanlar ise % 9.4 oranını oluşturmaktadırlar.

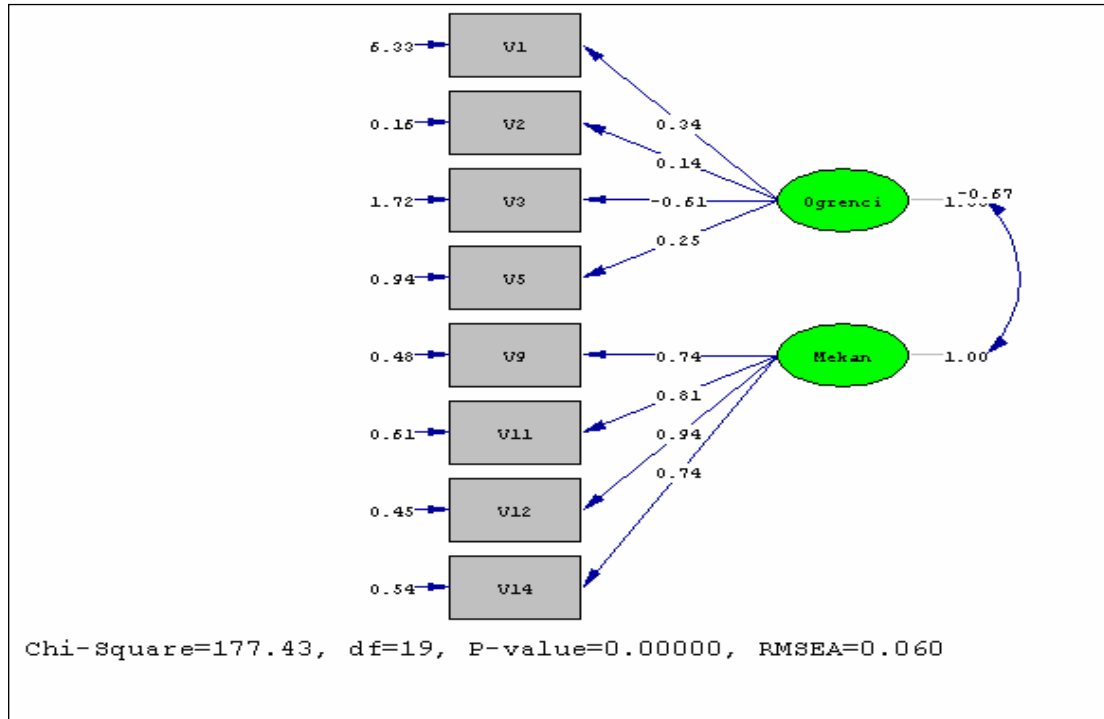
D. Veri Toplama Araçları

Araştırmada literatürde kullanılan ve gerekli izinleri alınan okul güvenliği, kaygı, iş doyumunu ve motivasyon olmak üzere toplam dört mevcut ölçek kullanılmıştır.

Okul güvenliği ölçeği: Laura, Sanders, Smith (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 35 maddeden ve altı boyuttan (çevre güvenliği, öğrenci güvenliği, bina güvenliği, öğrenci - personelden çekinme, olumsuzluklardan kaçınma ve okula uyumsuzluk) oluşmaktadır. Bu araştırmada ise ölçek üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bina güvenliği ve öğrenci kaynaklı okul güvenliği boyutlarından (1 madde) ile çevre güvenliği, öğrenci -

personelden çekinme, olumsuzluklardan kaçınma ve okula uyumsuzluk boyutları araştırmaya katılan öğretmenlerin ölçeğe vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda faktör anlam yüklerinin ve RMSEA güvenilirlik değerinin oldukça düşük olmasından dolayı (Şimşek,2007) ölçekten çıkarılmış, ölçek maddelerinin öğrenci kaynaklı okul güvenliği ve bina (mekan) kaynaklı okul güvenliği olmak üzere iki boyut altında sıralandığı görülmüştür. Ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

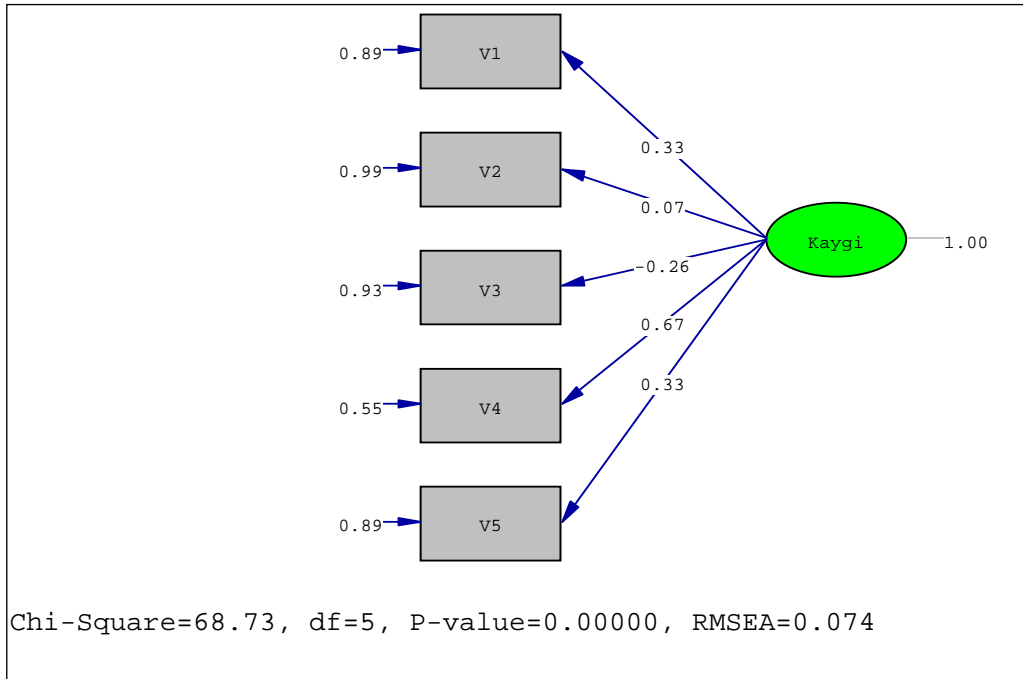
Tablo 4. Okul Güvenliği Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları



Ölçek içerisindeki (1,2,3,5.) maddeler öğrenci güvenliği boyutu, (9,11,12,14.) maddeler ise okul binası (mekan) güvenliği boyutu altında sıralanmaktadır. Ölçeğin RMSEA (güvenirlik katsayısı) değeri 0.60 düzeyinde kabul edilebilir oranda olduğu görülmektedir. Şimşek'e (2007) göre key kare değerinin standart sapmaya oranı en fazla 5 katı gibi bir değer olmalıdır. Ancak bu araştırmada ölçeğin key kare değerinin standart sapmaya oranının 9 katı gibi yüksek değerde olması ise ölçekteki örneklem sayısının fazla olmasına bağlanabilir.

Kaygı ölçeği: Goldberg tarafından (2007) yılında geliştirilmiştir. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri tek boyut altında sıralanmıştır. Bu çalışmada ise ölçek üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçekten beş madde çıkarılmış geriye kalan maddelerin orijinal kısmında olduğu gibi tek boyut altında sıralandığı görülmektedir. Ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Kaygı Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

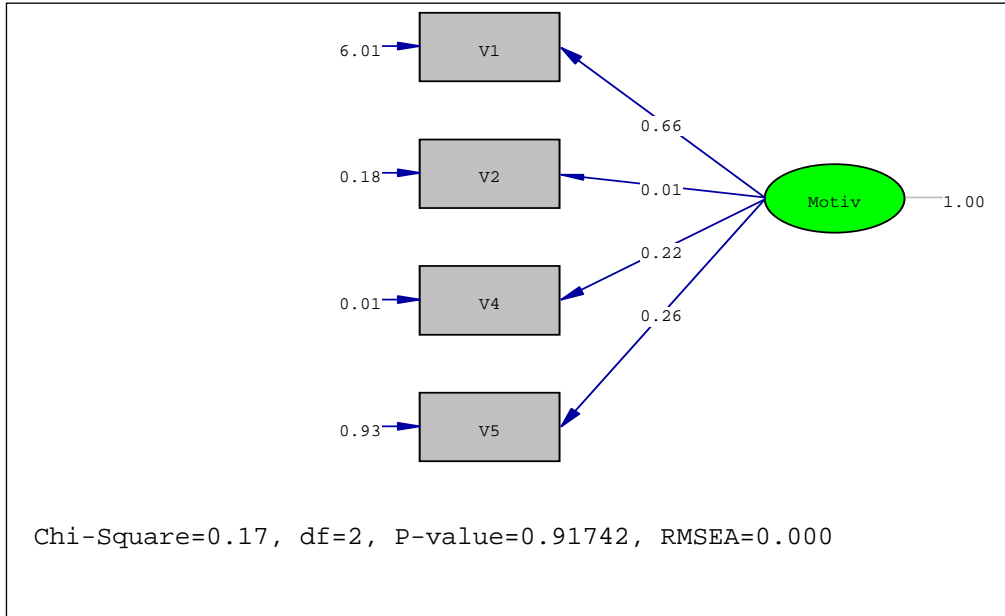


Ölçeğin RMSEA (güvenirlik katsayısı) değeri 0.74 düzeyinde kabul edilebilir oranda olduğu görülmektedir. Şimşek’e (2007) göre key kare değerinin standart sapmaya oranı en fazla 5 katı gibi bir değer olmalıdır. Ancak bu çalışmada ölçeğin key kare değerinin standart sapmaya oranının fazla olması ise ölçekteki örneklem sayısının fazla olmasına bağlanabilir.

Motivasyon ölçeği: Claud, Carolina, Frederic, vd. (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 15 maddeden ve beş faktörden (iç motivasyon, dış motivasyon, düşük motivasyon, kurumsal kimlik ve normatif uyum) oluşmaktadır. Bu çalışmada ise ölçek üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçekten onbir madde çıkarılmış geriye kalan

maddelerin tek boyut altında sıralandığı görülmektedir. Ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

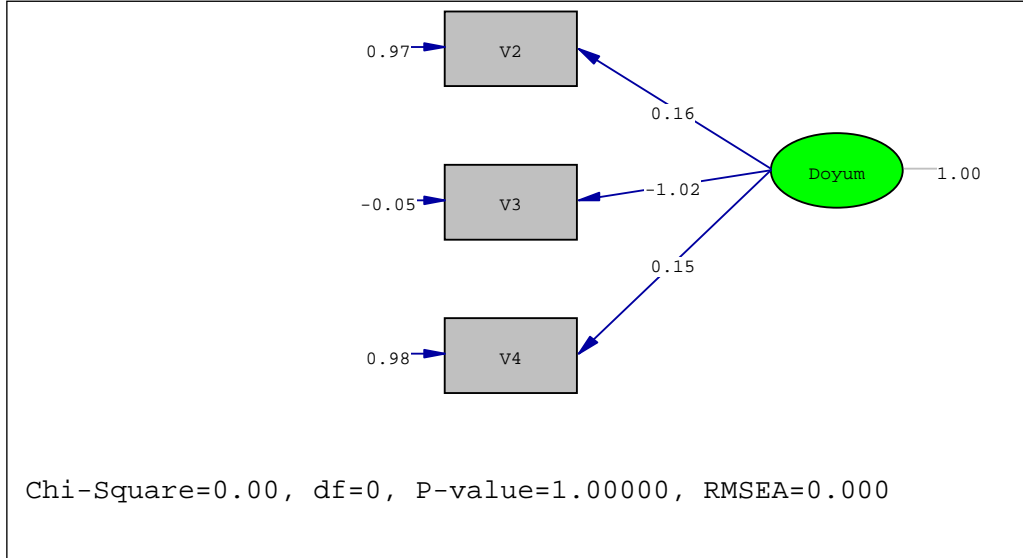
Tablo 6. Motivasyon Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları



Ölçeğin RMSEA (güvenirlilik katsayısı) ve key kare değerinin standart sapmasına oranının oldukça iyi oranlarda olduğu görülmektedir.

İş doyumunu ölçeği: Chung-Lim ve Wing-Tung (2006) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5 maddeden ve tek faktörden oluşmaktadır. Bu araştırmada ise ölçek üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçekten iki madde çıkarılmış geriye kalan maddelerin orijinalinde olduğu gibi tek boyut altında sıralandığı görülmektedir. Ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. İş Doyumu Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları



Ölçeğin RMSEA (güvenirlilik katsayısı) ve key kare değerinin standart sapmasına oranının oldukça iyi oranlarda olduğu görülmektedir. Ölçekler üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi aynı zamanda ölçek uyarlama çalışması kabul edilmektedir (Şimşek,2007). Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının tamamı beşli “Likert” tipine benzer şekilde ölçeklenmiştir. Ölçme araçlarındaki maddelere katılma düzeyleri “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” şeklinde beş ayrı ifadeyle derecelendirilmiştir. Anketteki beşli ölçeğin değer farkının (5-1 = 4) değer yargısına (5) bölünmesiyle elde edilen 0.80’lik aralıklar, benimsenme düzeyinin sıra aralığını belirlemiştir. Buna göre, 1.00 -1.80 arasında aritmetik ortalamaya sahip olan sorulardaki sıra aralığı düzeyi “Hiç Katılmıyorum” , 1.81-2.60 arasındakiler “Katılmıyorum”, 2.61-3.40 arasındakiler “Kısmen Katılıyorum” , 3.41-4.20 arasındakiler “Katılıyorum” ve 4.21-5.00 arasındakiler “Tamamen Katılıyorum” olarak yorumlanmıştır.

E. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler SPSS 13 paket programında analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçekler üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizleri ise Lisrel 8.50 paket

programında değerlendirilmiştir. Okul güvenliğinin alt boyutlarının öğretmenlerin kaygı, motivasyon ve iş doyumuna etkisini incelemek için çoklu doğrusal regresyon analizi ve korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

II. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul güvenliği ile kaygı, iş doymu ve motivasyon arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon değerlerine Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8. Okul Güvenliği ile Kaygı, İş Doymu ve Motivasyon Ararsındaki Korelasyon Matrisi

	Öğrenci Kaynaklı Güvenlik	Bina Güvenliği	Kaygı	İş Doymu	Motivasyon
Öğrenci Kaynaklı Güvenlik	1 .000	.413** .000	-.499** .000	.491** .000	.481** .000
Bina Güvenliği	.413** .000	1	-.464** .000	.497** .000	.479** .000
Kaygı	-.499** .000	-.464** .000	1	-.550** .000	-.528** .000
Doym	.491** .000	.413** .000	-.550** .000	1	.883** .000
Motivasyon	.481** .000	.479** .000	-.528** .000	.883** .000	1

**P< 0.01

Yapılan çift yönlü korelasyon analizi sonucuna göre; okul güvenliğinin alt boyutunu oluşturan öğrenci kaynaklı güvenlik ile öğretmenlerin kaygı düzeyleri arasında ters yönde (-.499) bir ilişki; iş doymu (.491) ve motivasyon ile (.481) düzeyinde pozitif bir ilişki vardır. Okul güvenliğinin diğer alt boyutunu oluşturan bina güvenliği ile öğretmenlerin kaygı düzeyi arasında (-.464) düzeyinde ters yönde; iş doymu (.497) ve motivasyon düzeyi ile (.479) düzeyinde pozitif yönde bir ilişki vardır. Bu bağlamda öğretmenlerin iş doymu ve motivasyon

düzeyleri ile okul güvenliği arasında anlamlı, orta düzeyde, çift yönlü ve pozitif bir ilişkinin, kaygı ile de ters yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Okulun güvenliği arttıkça kaygının azaldığı, iş doyumunu ve motivasyonun ise arttığı ve bunun yanı sıra öğretmenlerin okul güvenliği algılarına bağlı olarak iş doyumunu, motivasyonu ve kaygı düzeylerinin okul güvenliğini etkileyen risk faktörlerinden doğrudan etkilendiği söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul güvenliğinin kaygıyı yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizine ait bulgulara Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Okul Güvenliği Algılarının Kaygı Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	B	Standart Hata	B	T	P	F	R	R ² ***
Sabit	5.075	0.60		83.950	.000			
Öğrenci Kaynaklı Güvenlik	-459	0.23	-.370***	-19.87	.000	772.323	.499	.249
Bina Güvenliği	-448	0.27	-.311***	-16.705	.000	571.746	.574	.329

***P<.001

Okul güvenliğinin alt boyutlarını oluşturan öğrenci kaynaklı güvenlik daha güçlü, bina kaynaklı güvenliği ise daha düşük düzeyde kaygıyı anlamlı yordamaktadır. Öğretmenlerin, kaygı düzeyleri üzerinde öğrenci kaynaklı risk davranışlarının okul binasından kaynaklanan risk unsurlarına göre daha fazla etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda kaygı açısından öğretmenlerin, okul binalarının konfor ve güvenliğine kıyasla öğrenci davranışlarından daha çok olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul güvenliğinin iş doyumunu yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizine ait bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Okul Güvenliği Algılarının İş Doyumunu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	B	Standart Hata	B	T	P	F	R	R ²
Sabit	.853	0.60		83.950	.000			
Bina Güvenliği	.543	0.24	.355***	-19.87	.000	776.66	.497	.247***
Öğrenci Kaynaklı Güvenlik	.453	0.27	.345***	-16.705	.000	616.00	.588	.346***

***P<.001

Okul güvenliğinin alt boyutlarını oluşturan bina kaynaklı güvenlik daha güçlü, öğrenci kaynaklı güvenlik ise daha düşük düzeyde iş doyumunu anlamlı yordamaktadır. Öğretmenlerin, iş doyumları üzerinde okul binasından kaynaklanan güvenlik riskinin öğrenciden kaynaklanan güvenlik riskine göre daha fazla etkili olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Okulun fiziki donanımının (okul güvenliği, temizlik, aydınlatma, spor alanları, güvenlik kameraları) okulun cazibesini artıran önemli faktörler arasında olduğu tespiti ile karşılaştırıldığında (Işık,2004), okul güvenliği açısından okulun fiziki özelliklerinin (temizlik, aydınlatma, havalandırma, oyun alanları, spor sahaları, koridorların genişliği, sınıfların genişliği, renk) ve okul binasının konforunun iş doyumunu üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul güvenliğinin motivasyonu yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizine ait bulgulara Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Okul Güvenliği Algılarının Motivasyonunu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	B	Standart Hata	B	T	P	F	R	R ²
Sabit	1.494	0.60		83.950	.000			
Öğrenci Kaynaklı Güvenlik	.414	0.24	.342***	18.318	.000	703.197	.481	.232***
Bina Güvenliği	.474	0.27	.337***	18.08	.000	563.632	.571	.326***

***P<.001

Okul güvenliğinin alt boyutlarını oluşturan öğrenci kaynaklı güvenlik daha güçlü, bina kaynaklı güvenlik riski daha düşük düzeyde motivasyonu anlamlı yordamaktadır. Öğretmenlerin, motivasyonları üzerinde öğrenci kaynaklı risk davranışlarının, okul binasından kaynaklanan risklere göre daha fazla etkili olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. İş doyumundan farklı olarak öğretmenlerin motivasyon konusunda öğrenci kaynaklı okul güvenliğini daha fazla önemsedikleri ve motivasyon üzerinde öğrenci güvenliğinin daha fazla bir etkili olduğu söylenebilir. Öğrencilerle yüz yüze olmaları ve rol modeli sorumluluğu taşımalarından dolayı öğretmenler, motivasyon konusunda iş doyumundan farklı olarak öğrencilerin davranışlarına okulun fiziki donanımına göre daha fazla önem vermektedirler.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Öğrenci kaynaklı güvenlik ile öğretmenlerin kaygı düzeyleri arasında ters yönde, iş doyumunu ve motivasyonu ile pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Okul güvenliğinin diğer alt boyutunu oluşturan bina güvenliği ile öğretmenlerin kaygı düzeyi arasında ters yönde, iş doyumunu ve motivasyonu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin kaygı, iş doyumunu ve motivasyonu düzeyleri ile okul güvenliği arasında anlamlı, orta düzeyde ve çift yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Alanyazında yapılmış benzer araştırmalara bakıldığında; Türkmen (2005) Antalya merkezde “Orta Öğretim Kurumlarında Okul Güvenliği ile İlgili Yaşanan Sorunlar” adlı 5 genel lisede toplam 707 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada; öğrencilerin, akranlarından en çok fiziksel güvenlik problemleri ile (dayak, akran zorbalığı) karşılaşmaktan çekinip kaygılandıklarını ve okul binalarının mekan özelliği açısından dar, kalabalık ve yetersiz olduklarını saptamıştır. Özer (2006) Malatya İlinde “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerin Okul Güvenliğine Yönelik Algıları” adlı araştırmada, öğrencilerin okul güvenliği algıları ile güvenlik hisleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Menacker, Ward ve Emanuel (1990) Chicago’da 3 okul üzerinde hazırlamış oldukları “okul güvenliği” konusundaki çalışmada, öğretmenlerin güvenlik algıları ile kaygı düzeyleri arasında ters yönde bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Kapçı (2004) ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden 256 öğrenci üzerinde yapmış olduğu “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi” adlı araştırmada

öğrencilerin maruz kaldıkları zorba davranışlar ile mutluluk ve benlik saygısı arasında ters bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular ile alanyazında yer alan bulgular karşılaştırıldığında; okul güvenliği ile okul paydaşlarının (öğretmen) doyum ve motivasyon düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu, kaygı düzeyi arasında ise ters yönde bir ilişki olduğu savı doğruluk kazanmaktadır. Okul güvenliğinin alt boyutunu oluşturan öğrenci kaynaklı risk davranışları ile öğretmenlerin iş doyum ve motivasyonları arasında daha güçlü ve ters bir yönde ilişki olduğu görülmüştür. Bu durum özellikle öğrenci kaynaklı istenmeyen davranışlarının öğretmenler üzerinde okul güvenliğini riske eden diğer faktörlere göre daha fazla olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir.

Öğrenci kaynaklı güvenlik riski daha güçlü, bina güvenliği riski ise daha düşük bir oranda öğretmenlerin kaygı düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır. Bu paralelde: Dönmez (2001) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin, okul güvenliği içerisinde önem sırasına göre ilk sırada öğrenci güvenliğini, okul binasının ve çevresinin güvenliğinin ise daha sonra geldiğini vurguladıklarını saptamıştır. Bektaş (2007) İstanbul Büyükçekmece ilçesinde özel ilköğretim okul müdürü ve öğretmenleri ile resmi ilköğretim okul müdürü ve öğretmenleri üzerinde yaptığı “İlköğretim Okullarında Öğrenci Güvenliği” adlı çalışmada genel olarak öğretmen ve yöneticilerin en fazla öğrenci davranışlarının okul güvenliğini riske ettiğini saptamıştır. Baran (2008) Ankara Keçiören ilçesinde 6 lisede 84 öğretmen ve 840 öğrenci üzerinde yaptığı “Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Görüşlerine Dayalı Olarak Okullarda Şiddet ve Okul Güvenliğinin İncelenmesi: Keçiören Örneği” adlı çalışmada, öğretmenlerin % 72.6 nın son bir yıl içerisinde okul içerisinde şiddet ve suç olaylarının gerçekleştiğini ve bu durumun öğretmenleri kaygılandırıldığını saptamıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular ile karşılaştırıldığında; öğretmenlerin okul güvenliği konusunda öğrenci davranışları üzerine daha fazla odaklandıkları, öğrencilerden uyumlu davranışlar göstermeleri konusunda beklenti içerisinde oldukları ve bu durumu okulun fiziksel donanımına göre daha fazla önemsedikleri görülmektedir.

Bina güvenliği riski daha güçlü, öğrenci kaynaklı güvenlik ise daha düşük oranda iş doyumunu anlamlı yordamaktadır. Benzer çalışma sonuçlarına bakıldığında, Baykan vd (1993) okul öncesi eğitim kurumlarının durum tespiti araştırmasında okul binalarının % 43.28

nin fiziksel açıdan yetersiz olduğunu saptamışlardır. Erbuğ ve Demirkan (1998) Ankara’da 58 adet ilkokul üzerinde yaptıkları “İlköğretim Yapılarında Güvenlik” adlı araştırmada, öğretmenlerin % 78’nin yangın, sel baskını gibi afetler karşısında okulların fiziki açıdan yetersiz olduğunu ifade ettiklerini saptamışlardır. Schneider, Walker ve Sprague (2000) okul güvenliği konusunda ABD’de yaptıkları çalışmada okul binalarının sağlamlığı, temizliği, aydınlatma yeterliliği, spor ve sosyal amaçlı alanların yeterliliği, acil çıkış kapıları ve güvenlik sisteminin öğretmen ve diğer personelin genel iş doyum düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler olduğunu saptamışlardır. Öğretmenlerin, kaygı ve motivasyon konusundaki görüşlerinden farklı olarak iş doyumunda okul binalarının sağlamlığı, fiziksel donanımı, ve konforunu daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Bu durum mekan güvenliğinin işgörenler üzerinde etkili olduğunu göstermesi açısından önemli olarak kabul edilebilir.

Öğrenci kaynaklı güvenlik daha güçlü ve bina güvenliği ise daha düşük bir oranda motivasyonu anlamlı yordamaktadır. Bu bulguya paralel olarak, Geyin (2007) İstanbul’da Anadolu yakasında bulunan 10 ilçe merkezinin 5’ den her bölgeden 2 olmak üzere toplam 10 lise üzerinde yaptığı “Genel Liselerde Okul Güvenliği Algılarının İncelenmesi” başlıklı araştırmada, öğretmenlerin okul güvenliği konusunda en fazla çekindikleri hususun öğrencilerden kaynaklanan risk davranışlar olduğu daha sonra okul binasının ve çevresinin güvenlik konusunda riskler taşıdığını bildirmiştir. Bu durumun öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz olarak etkilediğini ve okulların fiziki donanım açısından yetersiz olmasını öğretmenlerin risk olarak algıladıklarını bildirmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerle sürekli yüz yüze oldukları düşünüldüğünde öğrenci kaynaklı istenmeyen davranışların okul binalarının yetersiz donanımına göre öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz yönde daha fazla etkilediği söylenebilir. Saptanan bu bulgular doğrultusunda şu öneriler ileri sürülebilir:

- Öğretmenlerin okul güvenliği algıları ile kaygı düzeyleri arasında ters yönde bir ilişkinin, iş doyum ve motivasyon düzeyleri arasında ise pozitif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda okullarda “*okul güvenlik ekibi*” oluşturulmalı ve bu ekip öğretmen ve öğrencilerden oluşmalı ve okulun güvenlik stratejileri bu ekibin kararları doğrultusunda hazırlanmalıdır.
- İl merkezlerinde yeni yapılacak okullar “*kampus okullar*” şeklinde planlanmalı ve

kampus alanı resim, müzik atölyeleri, spor alanları, kütüphane, internet merkezi tiyatro veya sinema salonları olan bir alt yapıya sahip olmalıdır. Bu şekilde öğretmen ve öğrencilerin okul dışı zamanları daha fazla okul kampuslarında geçirmeleri sağlanarak öğrenci kaynaklı risk davranışları kontrol altında tutulabilir.

- Okulların koridorlarını, bahçesini ve çevresini görüntüleyen güvenlik kameraları ile okul girişlerinde ve okul bahçelerinde tam yetkili olarak çalışan güvenlik görevlisi uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- BAGINSKY, Mary; (2004), Safeguarding Children And School, Deakin University Press.
- BARAN, Gonca Karataş (2008), Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Görüşlerine Dayalı Olarak Okullarda Şiddet ve Okul Güvenliğinin İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- BAYKAN, Sezgin; Ömeroğlu, E; Şahin, F; Dereobalı, N ve Turla, Ayşe; (1993), “Türkiye’de Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Durum Tespiti Araştırması Sonuçları”, Okulöncesi Eğitimi, s.52-57.
- BEKTAŞ, Talha (2007), İlköğretim Okullarında Öğrenci Güvenliği: Büyükçekmece Örneği: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- CHUNG-LIM, Ho;Wing-Tung, Au;(2006), “Teaching Satisfaction Scale: Measuring Job Satisfaction of Teachers”, Educational and Psychological Measurement,66, ss.172-185.
- CLAUDE, Fernet; Caroline, Senecal; Frédéric, Guay; Herbert, Marsh and Martin, Dowson; (2008), “The Work Tasks Motivation Scale for Teachers”, Journal of Career Assessment, 16, ss. 256-278.
- DÖNMEZ, Burhanettin; Güven, Mehmet; (2003), “Genel Liselerdeki Yönetici ve Öğretmenlerin Okul Güvenliğine İlişkin Görev Algıları”, Çağdaş Eğitim Dergisi, 28(304), ss. 17-26.
- DÖNMEZ, Burhanettin; (2001), “Okul Güvenliği Sorunu ve Okul Yöneticisinin Rolü”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 7(25), ss. 63–74.

-
- ERBUĞ, Çiğdem ve Demirkan, Halime (1998), İlköğretim Yapılarında Güvenlik. 6.Ergonomi Kongresi Milli Produktivite Merkezi, Ankara.
- GEYİN, Çiğdem; (2007), Genel Liselerde Okul Güvenliği Algılarının İncelenmesi: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GOLDBERG, Lewis. R; (2007), International Personality Item Pool, <http://ipip.ori.org/newNEOKey.htm#Anxiety> , Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2010.
- IŞIK, Halil; (2004), “Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme”, Milli Eğitim Dergisi, 32(164), ss. 154 – 161.
- KAPÇI, Emine Gül; (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün Ve Sıklığının Depresyon, Kaygı Ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37, ss. 1–13.
- KARASAR, Niyazi.; (2003), Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KERMIT, Buckner and Flanary , Richard. A; (2005), Protecting Your School And Students: The Safe Schools Handbook, USA, <http://bul.sagepub.com/content/80/579/44>, Erişim Tarihi: 29.10.2010.
- LAURA, Ting; Sara, Sanders and Pamela, L, Smith; (2002), “The Teachers’ Reactions To School Violence Scale: Psychometric Properties And Scale Development”, Educational and Psychological Measurement, 62, pp. 1006-1019.
- MENACKER, Julius; Ward, Weldon and Emanuel Hutwitz; (1990), “Community Influences On School Crime And Violence”, Journal of Urban Education, 25, pp. 68-80.
- ÖZER, Niyazi (2006), İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerin Okul Güvenliğine Yönelik Algıları: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- SCHNEIDER, T; Walker, Hill and Sprague, Jeffrey; (2000), Safe School Design: A Handbook For Educational Leaders- Applying The Principles Of Crime Prevention Through Environmental Design, Clearinghouse on Educational Management, University of Oregon, Eugene.

Okul Güvenliğinin İlköğretim Okulu ÖĞretmenlerinin Kaygı,
Motivasyon ve İş Doyumu Düzeyleri Üzerindeki Etkisi

İbrahim H. ÇANKAYA
Fatih TÖREMEN
Önder ŞANLI

ŞİMŞEK, Ömer Faruk; (2007), Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Ekinoks Yayınları,
Ankara.

TÜRKMEN, Mustafa (2004), Orta ÖĞretim Kurumlarında Okul Güvenliği İle İlgili Yaşanan
Sorunlar: On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.